

Visiedocument 2020-2030

Archief en documentatiecentrum

Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Goes 2020 en
Landelijke Vergadering Zeewolde 2019

Inleiding

De aanleiding voor dit visiedocument is de op handen zijnde fusie van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken (naar verwachting in 2023) en de betekenis die dit kan hebben voor het functioneren van het ADC. Uitgangspunt voor deze visie voor de toekomst van het ADC is het Beleidsplan 2017-2020.

Het ADC is opgericht in 1993 en heeft sindsdien drie taken, die actueel geformuleerd aldus luiden: 1. werving en beheer van archieven van de Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken en hun omgeving; 2. Advisering en voorlichting van de kerken inzake archivering; en 3. bevordering van onderzoek in verband met de archiefcollectie.

Status quo

Deze taken hebben hun geldigheid bewezen. De belangrijkste verschuiving die zich op archief- en documentatie-terrein heeft voorgedaan en die zich in de toekomst sterker zal laten gelden is die van de opkomst van het digitale archief naast het papieren archief. Die verschuiving raakt momenteel vooral de taken van het beheer en van de advisering, en in de toekomst ook de andere taken.

Wat de taken werving/beheer en advisering/voorlichting betreft is van meet af aan samengewerkt met archiefinstanties van andere kerkgenootschappen of van particuliere instanties op dit terrein, op het gebied van voorlichting het nauwst met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken.

De taak van bevordering van het onderzoek is verweven met het kerk- en religiehistorisch onderzoek en de presentatie daarvan. Het ADC is, naast het HDC in Amsterdam, het KADOC (inclusief EVADOC) in Leuven en het KDC in Nijmegen, een van de vier academisch functionerende historische documentatiecentra in de Lage Landen, met elk hun eigen wervings- en werkgebied op het gebied van de geschiedenis van het christendom in deze landen sinds 1800. Ze zijn alle gerelateerd aan een universiteit. Deze academische omgeving en de onderlinge samenwerking van de centra leveren een wetenschappelijke inbedding op en bieden omgekeerd een functie voor onderwijs en onderzoek. De inbedding en samenwerking komt tot uiting in het feit dat het ADC het redactiesecretariaat voert van het *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800*, een van de twee Nederlandstalige academische kerkhistorische tijdschriften, en met de drie andere centra het Engelstalige tijdschrift *Trajecta. Religion, Culture and Society* draagt. Naast deze samenwerking is er de relatie met het A.C. Van Raalte Institute aan Hope College in Holland, Michigan. Deze samenwerking betreft met name de geschiedenis van de gereformeerde emigratie in de negentiende en twintigste eeuw.

Het ADC is een zelfstandige instelling en wordt bestuurd door beide kerkgenootschappen via een deputaatschap en een archiefcommissie. Deze werken zeer nauw samen en zijn met het oog op de kerkelijke fusie reeds gereed om één bestuur te vormen. Dit bestuur bestaat uit leden die kennis hebben van de kerken, van het besturen van culturele organisaties, van het archief- en documentatiewezen en van financieel beheer.

Het personeel bestaat uit een archivaris/beheerder (1 fte; momenteel vervuld door twee medewerkers) en een directeur (0,2 fte).

Het ADC is gehuisvest in een pand bij de universiteit en gelet op het gebruik van de collectie, en de onderzoeksbevorderende taak en de daarbij gegeven toelichting hierboven, is die nabijheid belangrijk voor het functioneren van het ADC.

In het vervolg wordt overwogen wat er in de drie taken van het ADC in het komende decennium zou kunnen veranderen, wat er nodig zou zijn om die taken uit te voeren, en welke bestuurlijke en personele invulling, financiering en locatie daarbij zou passen.

Werving en beheer in de toekomst

De werving en het beheer van digitaal archief zal geleidelijk toenemen. Met een eigen e-depot is het ADC daarvoor voorgesorteerd. Het is noodzakelijk de ervaringen op dit nieuwe gebied in nauwe samenwerking met het bedrijf dat het e-depot onderhoudt te blijven overwegen en op de hoogte te blijven van ontwikkelingen van dit terrein, om daarop in te spelen.

De samenwerking met andere kerkgenootschappen en betrokken partijen zal intensiveren en dit kan gevolgen hebben voor de organisatie van de werving en het beheer van archieven. De verwachting is dat archieven van het landelijke kerkelijke bestuur van de gefuseerde kerken naar het ADC blijven komen.

Omdat het aantal gebruikers van het e-depot beneden de verwachting blijft, zal er aandacht moeten blijven voor de pr en moet ook in 2020 en volgende jaren gerekend worden met een extra investering van max. €20.000 per jaar. Het *break-even point* is met de huidige, tot 1 juli 2020 geldende, kortingsaanbieding bereikt wanneer een aantal kerken met in totaal 20.000 leden gebruik maken van het e-depot.

Het is niet te verwachten dat de werving van papieren archief zal verdwijnen, maar een extra stijging ten gevolge van de fusie van de kerken is niet te verwachten; het NGK-archief is al geheel in het ADC ondergebracht. Wel blijft het beheer in deze periode hoofdzakelijk het papieren archief omvatten. Het archiefdepot is groot genoeg voor de aangroei van collectie.

De naamsbekendheid van het ADC dient te worden onderhouden door middel van persoonlijke contacten, nieuwsbrieven (die digitaal zullen worden), sociale media en historische symposia en voorlichtingsbijeenkomsten. De succesvolle passieve werving van de afgelopen jaren hoeft bij voldoende onderhoud van de naamsbekendheid niet in actieve werving te worden omgezet.

Advisering en voorlichting in de toekomst

Het is mogelijk dat na de komende kerkgenootschappelijke fusie ook plaatselijke kerken gaan fuseren. Dan is inzake het archiefbeheer intensiever advisering nodig dan nu het geval is.

De advisering en voorlichting zal langzaamaan verschuiven van het papieren naar het digitale archief. En van organisatie van het papieren archief achteraf, naar de organisatie van de digitale informatiestromen vooraf. De koudwatervrees voor digitaal archief zal afnemen en de kennis in de kerken ter zake toenemen.

Archief zal minder een aparte plaats innemen, maar onderdeel worden van algemener informatiebeheer. Deze taak zal de komende decennia vooral bestaan in het begeleiden van deze verschuiving. Ten gevolge van de hoge verspreidingsgraad van de kennis van digitaal informatiebeheer zal de voorlichting zich ontwikkelen van het zendende karakter dat het nu heeft naar interactievere communicatie.

Bevordering van onderzoek in de toekomst

De onderzoeksbevorderende taak is verbonden met de archiefcollectie en is bedoeld om het gebruik van de archieven te stimuleren, onder meer door via publicaties en bijeenkomsten, onderzoekers te interesseren en onderzoeksgelden te verwerven. Deze activiteiten leiden ook tot de groei en aanvulling van de archiefcollectie. Het onderzoeksveld zal zich de komende periode verbreden, omdat het kerk- en religiehistorisch terrein minder verkaveld wordt naar kerkgenootschap dan voorheen en omdat onderzoek op dit terrein minder aan kerk en theologie als zodanig en meer aan de inbedding van kerk en theologie in de omringende cultuur verbonden wordt. Dit biedt nieuwe onderzoeksmogelijkheden. Via de relatie met genoemde tijdschriften en instituten wordt ten aanzien van deze ontwikkelingen de vinger aan de pols gehouden.

De onderzoekthema's zouden in de toekomst meer gestuurd kunnen worden door cultuurhistorische vragen, waarbij meer de relatie van kerk en samenleving aan de orde komt. Nu gebeurt dit bijvoorbeeld al met historisch-statistisch onderzoek naar groei, spreiding en krimp van de gereformeerde gezindte binnen de Nederlandse samenleving en met een historisch onderzoek naar de legerpredikant op het snijvlak van leger, staat en samenleving.

Ook moet rekening gehouden worden met het feit dat aan de Vrije Universiteit het onderzoek naar de neocalvinistische traditie verzwakt en dat de Theologische Universiteit en het ADC die leemte vullen. Dit gebeurt nu reeds met internationale conferenties over H. Bavincks *Gereformeerde ethiek* en over de relatie met de gereformeerde kerk in Hongarije na de Eerste Wereldoorlog. In 2021 zal te Kampen een internationaal congres belegd worden ter herdenking van Bavincks honderdste sterfdag. Dit alles zal het archiefonderzoek bevorderen.

Bestuur in de toekomst

Het bestuur van het ADC geschiedt door de kerken. Dat is belangrijk, omdat zo de kerken direct verantwoordelijk zijn voor het kerkelijk archief, de ruggengraat van de ADC-collectie. Dat de kerken zelf het archief bewaren in plaats van het bij een overheidsinstelling onder te brengen, vergt de aanhoudende zorg van de kerken voor deze taak, op hetzelfde niveau als de overheid deze vervult. De verantwoordelijkheid van de kerken voor hun verleden wordt bestuurlijk zichtbaar middels een apart deputaatschap (GKv), c.q. aparte commissie (NGK), en door de financiering van de instelling.

Het bestuur van het ADC geschiedt op hoofdlijnen en vergt geen zware bemensing. Belangrijk is dat er financiële, archief- en kerkelijke kennis in het bestuur aanwezig is. Een bestuursomvang van vijf personen is ruim voldoende.

Personeel in de toekomst

Het is van belang personeel te hebben dat in de kerk en in de wetenschap thuis is, ter bevordering van het gebruik van de collectie, en dat thuis is in de digitale en papieren archiefsector. Een archivarisfunctie van 1,0 fte en een directeursfunctie van 0,2 fte zijn voldoende, indien de directeur daarnaast een wetenschappelijke functie elders heeft en er een aantal vrijwilligers beschikbaar blijft. De onderzoekbevorderende taak van de directeur verdient bestuurlijke aandacht, nu hij in dit decennium met pensioen gaat. Voor de continuïteit van zijn sterk met zijn netwerk verweven taken is het wenselijk zijn opvolger via een dakpanconstructie in te werken.

Financiering in de toekomst

Uit het oogpunt van blijvende kerkelijke betrokkenheid van de kerken bij hun archieven en daarmee bij de zorg voor hun geschiedenis is het wenselijk dat het ADC door de kerken landelijk gefinancierd blijft worden. De financiering van onderzoek dient daarbuiten gezocht te worden, terwijl het digitaal archiefbeheer van plaatselijke kerken gefaciliteerd wordt door het ADC via het e-depot. Dit depot is opgestart met financiering door het kerkverband, maar moet op termijn financieel door lokale kerkelijke gebruikers worden gedragen. De hoogte van de landelijk kerkelijke bijdrage en de eventuele stijging daarvan wordt hoofdzakelijk bepaald door salariskosten.

Bij een fusie van GKv en NGK zal de huidige omvang van het quotum (GKv €136.000 en NGK €20.000) in de komende jaren gelijk kunnen blijven.

Locatie in de toekomst

De huidige locatie van het ADC voldoet ook voor het komende decennium, zowel wat betreft de omvang van de archiefkluis, de werkruimten als de studiezaal.

De nauwe relatie van het ADC met de Theologische Universiteit of een academische instelling in het algemeen blijft voor het gebruik van de collectie wenselijk. Met de universiteit is afgesproken, dat,

indien zij uit Kampen verhuizen zou naar een andere locatie, het ADC mee verhuist. De specifieke voorzieningen voor het ADC – archiefkluis, studiezaal en kantoor- en archiveerruimten – zijn in het verhuisscenario van de universiteit verdisconteerd.

Directe voordelen voor de taakuitvoering brengt een huisvesting van het ADC in de universiteit niet. De onderbrenging kan zelfs nadelig zijn, omdat het eigen karakter van de archieffunctie dan ondergeschikt kan worden aan die van de - anders-soortige – bibliotheekfunctie, hetgeen bij documentatiecentra aan universiteiten elders bestaansbedreigend is gebleken.